

Svar fra doktoranden

Noen måneder har gått siden jeg disputerte på avhandlinga *Triumf, lojalitet, avstand. Fridtjof Nansens Fram-ekspedisjon (1893-1896) – og bøker i dens kjølvann*. På den ene siden oppleves det vanskelig å skulle hente fram argumenter, tanker og resonnementer fra den spesielle dagen; på den andre siden har avstanden vært nyttig for å få etablert en oversikt, ikke bare over eget prosjekt, men også de innvendinger og kommentarer avhandlinga ble møtt med. Over fire år har jeg arbeidet med litteraturen etter Nansens berømte polarekspedisjon, både de dokumentariske ekspedisjonsberetningene skrevet av de reisende og skjønnlitteratur som på forskjellige måter handler om eller er inspirert av Nansens ekspedisjon. Etersom prosjektets utgangspunkt var at det ikke forelå utdypende litteraturvitenskapelige analyser av denne ekspedisjonslitteraturen, har det vært dette som har vært mitt hovedfokus: først å underkaste ekspedisjonsberetningene litterære analyser med tanke på å avdekke mytologiseringen rundt denne ekspedisjonen og rundt Nansen som polarforsker – og å vise hvordan Nansen selv gjennom litterær selviscenesettelse bidrar til denne mytologiseringen. Dernest å lese skjønnlitteraturen om ekspedisjonen for å forsøke å avdekke hvordan fiksjonslitteraturen skriver seg inn i – og opp mot – den rådende polarheltdiskursen.

Jeg har forstått hele dette tekstkorpuset som en megatekst, et begrep ikke opprinnelig ment for denne type tekstmasse, men et begrep som jeg har funnet både oversettelig og anvendelig.¹ Kanskje har mitt fokus vært for snevert, og kanskje har dette snevre fokuset på ekspedisjonens framstilling i litteraturen, eller heller: *ekspedisjonen som litterær konstruksjon* ført til at problematisering av viktige begreper og behandling av andre faktorer har blitt utelatt. Opponentene har nemlig begge etterlyst det de opplever som mangler i avhandlinga, det være seg manglende refleksjoner omkring tekstkorpuset, avhandlingas eget ståsted og en bredere orientering utover det rent litterære. De har kommet med relevante innvendinger mot prosjektet – og gitt meg ganske forskjellige utfordringer. Om det ligger i de ulike opponentenes oppgave, er jeg ikke sikker på, men det kan synes som om førsteopponent Thisted er bredere i sin kritikk og orientering og at andreopponent Gimnes fokuserer mer på detaljer i avhandlinga. Jeg finner det vanskelig å ta for meg de respektive opponentenes innvendinger punkt for punkt og kommentere det, så selv om innvendingene er forskjellige, har jeg samlet kritikken fra begge opponentene i tre hovedpunkter, og skal forsøke å adressere både Thisted og Gimnes' innvendinger under disse punktene: 1. Den nasjonale fortelling og Nansens heltestatus, 2. Metodikk, begrepsbruk og begrepenes oversettelighet, 3. Materiale og bruken av skjønnlitteratur.

Den nasjonale fortelling og Nansens heltestatus.

Førsteopponent Kirsten Thistedes hovedinnvending mot prosjektet er at avhandlinga mangler en avklaring eller diskusjon omkring begrepene nasjonsdannelse, nasjonal

¹ Megatekst er et begrep som benyttes innen science fiction-litteraturen, som en beregning på denne litteraturen som en kollektiv sjanger som deler et intertekstuelt referansesystem. Megateksten blir altså hele det korpus som utgjør science fiction-litteraturen og som inneholder både tekst, bilder, begreper, idéer, ting og konvensjoner. Begrepet er utviklet og brukt av litteraturviteren Damien Broderick i *Reading by Starlight: Postmodern Science Fiction* (1995).

identitet og nasjon vs kosmopolitisme, og at jeg som forsker ikke har problematisert avhandlingas eget ståsted og posisjon i den stadig pågående konstruksjonen av nasjonen. Ifølge Thisted fører dette videre til at jeg heller ikke problematiserer Nansens heltestatus. For å gå inn på heltestatusen først: Thisted peker blant annet på at jeg skriver at myten om Nansen dreier seg om den av skjebnen utvalgte ener som gjenoppliver nasjonens stolte historie og dermed også viser veien framover – og at dette bildet av Nansen som en slags nasjonal inkarnert sagahelt fortsatt er gjeldende – uten at jeg ifølge henne spør hvorfor heltebildet har blitt stående: “Hva er årsaken til heltebildets opprettholdelse?”

Det er mulig jeg ikke *eksplisitt* har stilt dette spørsmålet, for deretter å forsøksvis svare, men mener at jeg, iallfall implisitt, svarer på spørsmålet om heltebildet og dets opprettholdelse gjennom hele avhandlinga. Etter mitt syn henger Nansens heltestatus sammen med flere faktorer, eksempelvis samtidas nasjonsdannelse, *Fram over Polhavets* litterære kvaliteter og Nansens bevisste imagebygging. I underkapittel 1.2. “Ekspedisjoner som nasjonsbygging. Nasjonal diskurs” går jeg inn på dette, men nokså begrenset, både når det gjelder konkretisering og omfang, men i innledningskapitlet viser jeg til hvordan ekspedisjonen finner sted på et nasjonalhistorisk avgjørende tidspunkt der Norge bryter ut av unionen med Sverige og endelig blir en selvstendig nasjon etter nærmere 400 år i ulike unionsformer med Danmark og deretter Sverige. Historiker Narve Fulsås peker på at Fram-ekspedisjonen i den norske samtida ble oppfattet som “[...] ein stordåd som heile verda beundra, og som gjorde Noregs namn kjent, ja som gjorde kjent at det i det heile fanst noko slikt som Noreg.[...] endeleg hadde heile nasjonen noko å samle seg om etter år med uforsonleg politisk strid”. (Fulsås 2004: 174). I en tid der selvstendighet som egen nasjon var et mål, utførte Nansen to spektakulære ekspedisjoner. Den første, kryssingen av Grønlands innlandsis, var dessverre ikke under norsk finansiering, men ble likevel oppfattet som en norsk ekspedisjon og dermed også en norsk rekord. I planleggingsfasen før Fram-ekspedisjonen understreket Nansen stadig betydningen av å holde ekspedisjonen norsk,² og han sørget både for at 17. mai ble behørig feiret under ekspedisjonens forløp og at det rene, norske flagget ble plantet på 86°14’ nord.

Fram-ekspedisjonens nasjonale fortelling er egentlig en fortelling på minst to nivåer: På den ene siden dreier det seg om en sentral nasjonal hendelse, en viktig vitenskapelig ekspedisjon under norsk flagg, ledet av en nordmann – en hendelse som i samtida blir gitt stor nasjonal betydning. Norske diktere omfavner både ferden og mannen og skriver hyllestikt;³ Brøgger og Rolfsen skriver en biografi om Nansen allerede i 1896, med et innledningsdikt av landsfaderen Bjørnstjerne Bjørnson, illustrert av Chr. Krohg, Otto Sinding og E. Werenskiold. Den nasjonale betydningen ekspedisjonen blir gitt i sin samtid fører til at Nansen får en posisjon som nasjonalhelt blant det norske folk. Hans videre karriere som forsker, diplomat og humanist bidrar til å befeste denne posisjonen (Sørensen 1993, Hegge 2002, Jølle 2011). På den andre siden brukte Nansen helt bevisst litterære virkemidler i sin beretning, og dette har bidratt til å posisjonere han som både polarhelt og nasjonalhelt. En ting er at ekspedisjonslitteraturen eller oppdagerlitteraturen generelt,

² Dette kommer han også stadig tilbake til i “Innledning” i *Fram over Polhavet I*.

³ Blant andre har Bjørnstjerne Bjørnson (1895) og Per Sivle (1898) skrevet dikt om Nansen.

dersom den er kvalitetsmessig utført, oppleves som heltehistorier (Tallmadge 1979: 10), og at arktiske helter over store deler av den vestlige verden ble helter og symboler på virkelig eller innbilt nasjonalistisk storhet (Riffenburgh 1994). En annen ting er at Nansen selv, gjennom sin beretning, selv trekker linjer til heltemyter ved å alludere utstrakt til norrøn mytologi, norrøne heltemyter og europeisk heltelitteratur. Når han sammenligner seg med gammelnorske oppdagere eller norrøne helter mener jeg at han samtidig skaper et bilde av seg selv som en slags gjenfødt norrøn sagahelt, et bilde som har blitt stående, selv gjennom tre annenposisjonsberetninger om samme ferd (drøftet i kapittel 4. "Annenposisjonsberetningene. Fram-ekspedisjonen under lupen").

Andreopponent Steinar Gimnes hevder det er for "hardhendt" og bastant å hevde at allusjonene lar Nansen framstå som en gjenfødt norrøn sagahelt. Men jeg mener – og mener å vise til – at Nansens samlede *framstilling*, hans oppbygning av verket innledningsvis der han trekker linjer mellom norrøne oppdagere og sin egen ekspedisjon, sammen med allusjonene, skaper et slikt bilde av Nansen som en gjenfødt norrøn sagahelt. Thisted på sin side etterspør en drøfting av *hvorfor* dette bildet har blitt stående, men kan man ikke snu på dette spørsmålet: når Nansens heltestatus er så sterkt befestet, både som nasjonalhelt og som mer individuell polarhelt, i samtidas oppfatning av Nansen og hans ekspedisjon – både her hjemme og i store deler av den vestlige verden – og i litteraturen skrevet av og om Nansen; ville det ikke vært *mer* merkelig om heltebildet hadde blitt utfordret og rokket ved? Når det gjelder det jeg oppfatter som Thistedes kanskje sterkeste innvending, det som dreier seg om nasjonsdannelse, nasjonal identitet og nasjonalisme vs kosmopolitisme, og avhandlingens manglende drøfting av egen posisjon i den stadig pågående nasjonskonstruksjonen, så er dette kritikk jeg lett kan imøtegå: dette er et felt jeg ikke har kommet inn på i særlig grad i avhandlingen. Thisted siterer fra teksten og viser til hvordan avhandlingen skriver seg inn i det samme nasjonale "viet" den undersøker, og hvordan avhandlingen dermed blir del av det Thisted, med støtte i Michael Billig, kaller "Banal nationalisme". Thisted forklarer dette ved å peke på at forskning basert på metodologisk nasjonalisme selv produserer nasjonalisme, mens forskning som vil "positionere sig i forhold til en kosmopolitisk vision, nødvendigvis må utvikle en ny, metodologisk kosmopolitisme". (6). Hun etterlyser en avklaring av metodologi og ståsted og slår fast at "et skift i metodologi ville for eksempel have muliggjort etableringen af en position, hvorfra det nationale fællesskab, som konstitueres ud fra fortællingen om "våre polarhelte", kunne have været overvejet i forhold til fortællingen om Norge som multikulturelt fællesskab." (Ibid). Dette er betimelige innvendinger, som jeg ser kunne tilført, ikke bare avhandlingen, men kanskje også den mer allmenne forståelsen av Arktis som diskursivt rom en ny og spennende dimensjon. Men det ville også gjort avhandlinga til en ganske annen. Når Thisted deretter peker på et av avhandlingens utsagn, som hun mener er "i direkte modstrid med stort set enhver forskning i nationsdannelse, så må jeg få oppklare: Utsagnet Thisted har festet seg ved er det følgende: "Interessen for ekspedisjonslitteratur har likevel vedvart helt opp til i dag, til tross for at nasjonsbyggingsprosjektet nå må sies å kunne være over". Thisted slår fast at dette er feil: nasjonsdannelse er aldri over, men er stadig pågående. Her må jeg få understreke at utsagnet mitt verken er et forsøk på å undergrave eller usynliggjøre

den evig pågående nasjonsdannelse eller forskningen på den eller er et utslag av ignoranse; nasjonsbyggingsprosjektet det siktes til her, er den helt spesifikke prosessen med å synliggjøre, løfte fram det genuint norske, skape en “norskhet” i en tid der Norge er på vei mot å bli en selvstendig nasjon etter hundreår i union med sine naboland. Her sikter jeg altså til tida fra århundreskiftet og helt fram til andre verdenskrig, uten dermed å mene at man ikke selv i dag, bygger “norskhet”. Det gjør man jo. Og det viser seg blant annet i stadige utgivelser og studier av nasjonale myter.

Andreopponent Steinar Gimnes har i sin kritikk ikke vektlagt avhandlingas manglende diskusjon av egen posisjon i forhold til faktorer som nasjonskonstruksjon og nasjonsdannelse, men han streifer innom nasjonsbyggingsaspektet når han kritiserer min behandling av *Fram over Polhavets* resepsjon. Gimnes ønsker seg en teoretisk grundigere og tekstlig større, mer strukturert framstilling av resepsjonen. Han peker blant annet helt korrekt på at jeg siterer danske aviser, og ikke omtaler de norske avisenes anmeldelser. Da jeg jobbet med resepsjonen, valgte jeg, på bakgrunn av avhandlingas litterære ståsted, å løfte fram omtaler som var fyldige og mer opptatt av det litterære enn ved begivenheten som spennende historisk hendelse, uten å tenke på hvorvidt avisene var danske eller norske. Men, dette viser jo at norske medier i samtida var mer fokusert på at ekspedisjonsberetningen fortalte om en nasjonal begivenhet enn beretningens litterære kvaliteter. Når Gimnes videre mener jeg skulle drøftet samtidspublikummets forventningshorisont til verket og spurt i “[...] hvor stor grad er det nasjonale, det nasjonsbyggende, det politiske og det maskulint heroiske en del av denne forventningshorisonten?” (5), så mener jeg at flere av disse elementene diskuteres innledningsvis i avhandlinga, både der jeg tar for meg hvordan ekspedisjoner utgjør en nasjonal diskurs og ikke minst i sjangerdiskusjonen, der kontrakten mellom forfatter og leser og nettopp leserens forventinger utgjør sentrale punkter.

Metodikk, begrepsbruk og begrepenes oversettelighet

Både Thisted og Gimnes mener avhandlinga kunne tjent på en drøfting som ville synliggjort de metodologiske valg jeg har gjort. Thisted er som nevnt mest opptatt av en metodologidrøfting eller metodologiavklaring knyttet til begrepene nasjonalisme – kosmopolitisme, mens Gimnes etterspør en fyldigere litteraturhistorisk, sjangerteoretisk og metodologisk grunnlagsdrøfting. Gimnes savner i tillegg noe mer utfyllende om dagboka som sjanger i tilknytning til mine analyser av fortellerperspektiv. Gimnes har rett når han sier jeg ikke er tydelig nok med hensyn til å avgrense og heve fram de to fortellerperspektivene i boka – nåperspektivet som vi finner i dagboka og daperspektivet som vi finner i den i etterkant redigerte framstillinga – og vise til hvilken funksjon de har.⁴

Når det gjelder Gimnes’ første innvending, mener jeg imidlertid selv at avhandlingas to første kapitler i vesentlig grad drøfter polarlitteraturen først ut fra et litteraturhistorisk perspektiv og deretter med utgangspunkt i sjangerteori. Her

⁴ Dette forholdet har for øvrig vært mitt hovedanliggende i min lesning av *Nansens Blant sel og bjørn: Min første ishavs-ferd* (1924), i artikkelen “Nostalgisk erindring og polar karrierehistorie. Fridtjof Nansen: Blant seg og bjørn: min første ishavs-ferd (1924)” i *Nordlit* 29 (2012).

fokuserer jeg først og fremst på forholdet mellom fiksjon og fakta og fortellerstørrelsen, før jeg videre snevrer drøftingen inn til å gjelde ekspedisjonsberetninger spesifikt. Jeg viser både til eldre, men gjeldende sjangerteori og nyere forskning på området, i tillegg til at jeg utvider emnet med å trekke inn og diskutere elementer som mytologi, framstilling og selvframstilling – og å knytte dette an til diskursteoriens nodalpunkter. Avhandlingens prosjekt har vært å lese utvalgt litteratur om Fram-ekspedisjonen som deler av en samlet megatekst. Denne nærlesingen har altså vært avhandlingens overordnede metodiske grep.

Det kan selvsagt diskuteres hvorvidt det er fruktbart å knytte begrepet megatekst til diskursteoriens “diskursorden”, og Thisted har rett når hun peker på at jeg ikke har “gjort meget ud af at overveje de forskellige tilganges “oversættelighed” i forhold til hinanden, eller at samordne de forskellige greb i én, samlet metodologi” (3) Thisted spør for eksempel hvordan begrepet megatekst forholder seg til diskursteoriens “diskursorden”. Jeg har operert med begrepet megatekst om de konkrete tekstene som omhandler Nansens Fram-ekspedisjon, altså et tekstkorpus bestående av forskjellige tekster hva angår både sjanger og nærhet til ekspedisjonen, men som alle har samme hendelse (Fram-ekspedisjonen) som motiv og utgangspunkt. Diskursorden har i denne sammenhengen vært å forstå som et nettverk av diskursive praksiser som tilhører denne megateksten. Diskursordenen dreier seg altså om, i tillegg til å inneholde typiske eller konstitutive sjangere, et nettverk av diskurser, språklige handlinger, som tale- og fortellehandlinger, som bidrar til å etablere spesifikke forestillinger. I forbindelse med polar ekspedisjonslitteratur kan vi snakke om en diskursorden bestående av eksempelvis ekspedisjonsberetninger som igjen rommer vitenskapelig diskurs, nasjonal diskurs, maskulin diskurs, heltediskurs og lignende.

Når Thisted deretter etterspør en redegjørelse eller diskusjon omkring de motdiskurser som finnes på feltet, mener jeg at jeg, gjennom mine lesninger av tekstene i megateksten, finner at det ikke finnes tydelige motdiskurser i denne megateksten. Om det finnes slike motbilder i annen litteratur som omhandler Fram-ekspedisjonen, som biografier, historieverk og akademiske tekster, kan godt hende; dette er imidlertid litteratur som har falt utenfor mitt begrep megatekst, noe jeg vil ta for meg under neste punkt. Thistedes kritikk indikerer ikke bare en etterspørsel etter refleksjon omkring metodologi; det er samtidig en etterspørsel etter et kritisk blikk på den nasjonale diskurs som er så sentral i dette feltet. Jeg har nok hatt et mer teknisk enn verdimelessig utgangspunkt i dette arbeidet når mitt prosjekt har dreid seg om å undersøke hvilken diskurs eller hvilke diskurser en konkret tekst forholder seg til, hvilke sannheter teksten etablerer og hvilke forestillinger den reproducerer. Gjennom dette har jeg håpet å kunne si noe om *myteskaping* innen det polare. Min påstand har vært at Nansen selv har bidratt til denne myteskapingen i sin ekspedisjonsberetning, han lar seg posisjonere av de ulike diskursene som spiller inn, han velger mellom subjektposisjoner som tilbys innenfor diskursen. Han velger hvordan han vil framstille seg selv, på samme måte som han velger hvordan han vil framstille ekspedisjonen.

Materiale og bruken av skjønnlitteratur

Der Thistedes hovedinnvendinger har vært knyttet til det hun mener er manglende refleksjoner omkring den nasjonale fortelling og avhandlingas egen posisjon, dreier andreopponent Gimnes hovedinnvending til avhandlinga seg om bruken av materiale. Gimnes' første innvending retter seg mot valg av primærtekst, som han opplever som ubegrunnet:

I innledningen skriver du i et kapittel om "materiale og mål" for avhandlingen (15) at *Fram over Polhavet* mest peker seg ut blant Nansens bøker "fordi Nansens ekspedisjon er objekt for flere litterære verk". Det kan synes som om det er de litterære verkene, og blant dem først og fremst Rifbjergs *Nansen og Johansen*, som har bestemt primærteksten, Nansens ekspedisjonsfortelling. Denne opplysningen krever en argumentasjon (2).

I innledningen skriver jeg at det er mange ekspedisjoner, med etterfølgende litteratur, som kunne vært interessant å ta for seg, eksempelvis Roald Amundsens *Sydpolen* (1912), men at "Nansens Fram-ekspedisjon (1893-1896) likevel peker seg ut, ikke bare fordi det er en høyst spektakulær ekspedisjon spekket av dramatikk; men mest fordi Nansens ekspedisjon er objekt for flere litterære verk" (15), både flere annenposisjonsberetninger og et utvalg skjønnlitteratur i forskjellige sjangre. Det er altså ikke, som Gimnes hevder, Rifbjergs roman som har bestemt primærteksten. At primærteksten i avhandlinga er *Fram over Polhavet* følger naturlig av at det er en undersøkelse av litteraturen, myteskapingen, diskursene knyttet til Nansen og hans Fram-ekspedisjon som er avhandlingas prosjekt. Videre reiser Gimnes spørsmål om hvorfor Rifbjergs roman har fått en sentral plass. Han mener min påstand om at man, gjennom å nærlese Rifbjergs roman og sammenligne den med ekspedisjonslitteraturen, kan kaste nytt lys over de gamle ekspedisjonsberetningene og også se Rifbjergs roman som intertekst til disse, er problematisk. Han spør: "På hvilken måte kan Rifbjergs "vintereventyr" kaste "nytt lys" over ekspedisjonslitteraturen? Åpenbart ved å vise hva ekspedisjonslitteraturen ikke er, men ut over det?" (2). Gimnes mener at han, etter å ha lest avhandlinga, ikke sitter igjen med et "tydelig bilde av hva dette forholdet mellom fiksjon og ekspedisjonsfortelling er." (7). Kritikken gjelder også de andre skjønnlitterære bøkene som tematiserer Framferden, Gimnes forstår det slik at de kun er med for "å vise Nansens tiltrekningskraft".

Jeg tror jeg og Gimnes har svært forskjellig syn på hva som utgjør, eller kan utgjøre, forbindelsen mellom ekspedisjonslitteratur og skjønnlitteratur i en slik sammenheng. Jeg har ønsket å lese skjønnlitteraturen som en del av megateksten, der hovedpoenget har vært å se om skjønnlitteraturen framstiller motbilder eller om den skriver seg inn i – og ikke opp mot – den rådende diskursen som heroiserer polarfarerne. Jeg har villet se hva som skjer med polardiskursen når den flyttes inn i en skjønnlitterær ramme og forfatteren står fritt til å dikte? Både Aase Kristofersens *Skrugard* (1927), Kyrre Andreassens *Polar* (2003) og Klaus Rifbjergs *Nansen og Johansen. Et vintereventyr* (2002) skriver, eksplisitt eller implisitt, om et nærere forhold, av mer intim art, mellom Nansen og Johansen. Det er interessant. Kan dette leses som forsøk på å utfordre bildet av den staute, ufeilbarlige polarhelten? Jeg

mener min lesning av *Nansen og Johansen. Et vintereventyr* (2002) avdekker at det finnes en motdiskurs i megateksten, og at Rifbjerg, ved sin lek med ekspedisjonssjangeren, bringer forstyrrelse inn i et felt der den nasjonale heltemyten har hatt hegemoni. Rifbjergs ironiske lek med sjangertrekk, hans ombytting av roller i romanen, hans bruk av ekspedisjonssjangerens retorikk, kan leses som utfordring, ikke nødvendigvis av norsk polarhistorie eller polarheltene som individer, men av mytene om oppdageren og stereotypiene i ekspedisjonslitteraturen. Når Gimnes finner det vanskelig å se at Rifbjergs roman har noen sammenheng med *Fram over Polhavet*, “ut over det å skape en fiksjon av den ytre ramma” (7), så finner jeg det vanskelig å forstå at Gimnes ikke ser hvordan Rifbjerg tester og utfordrer grensene i den tradisjonelle polardiskursen.

Førsteopponent Kirsten Thisted har på sin side ingen innvendinger mot bruken av skjønnlitteratur som materiale. Hun spør faktisk om ikke de skjønnlitterære forfattere kan betegnes som “tredjeposisjonsforfattere”, ikke bare fordi de skriver “på tredje hånd af begivenhederne, men både på grund af genren, og fordi de ikke selv er personligt involvered, har de mulighed for at se ekspeditionerne fra et helt tredje sted”. (4). Thisted peker selv på hvordan Rifbjerg avprøver grensene for ekspedisjonenes betydningssystem, og mener at Rifbjerg bringer støy på den nasjonale fortelling om Fram-ekspedisjonen. Kritikken hun kommer med i forbindelse med min analyse av Rifbjergs roman, handler altså ikke om selve materialvalget, men om manglende metodologisk og begrepsmessig samsvar med analysene av ekspedisjonslitteraturen. Hun undrer seg over at et begrep som territoriell maskulinitet ikke anvendes i Rifbjerg-analysen og at diskursteori/diskursanalyse kun anvendes sparsomt. Til det siste: når jeg i mine lesninger av romanen viser til Rifbjergs lek med ekspedisjonslitteraturens sjangertrekk, med romanens dekonstruksjon av den skjebnebestemte polarhelten og hvordan dette kan sees som motbilder, ligger det implisitt i dette en idé om at romanen, gjennom sin diskursive praksis, presenterer en motdiskurs. Jeg er imidlertid enig i at undersøkelsen av megatekstens diskursorden kunne ha tjent på at jeg i større grad hadde anvendt de samme begrepene i mine lesninger av ekspedisjonslitteraturen og skjønnlitteraturen. Å se disse som en del av samme megatekst, burde også innebære at de i større grad vurderes på samme teori- og metodegrunnlag. Kanskje hadde da heller ikke inkluderingen av skjønnlitteratur da blitt oppfattet som problematisk av andreopponenten?

Når det gjelder en analyse av romanens behandling av forskjellige maskuliniteter, så går jeg i kapittel 6 inn på polarforskningen som kulturelt fenomen, og på hvordan maskulinitet har blitt forstått i den vestlige kulturtradisjonen. Når Rifbjerg velger å dikte opp et seksuelt kjærlighetsforhold mellom Nansen og Johansen, leser jeg det som en kommentar til den vestlige kulturtradisjonens syn på homofili og hvordan homoseksuell praksis, i en heteroseksuell kultur, synes å diskreditere maskuliniteten (Connell 1995: 37). Jeg peker på hvordan polarforskningen som kulturelt fenomen, og følgelig også polarfarerne, har blitt forstått som typisk maskuline, i likhet med andre ”men of the frontier”, altså menn som reiser ut i intet og erobrer land. I denne forbindelse peker Thisted på likhetene mellom Rifbjergs roman og den amerikanske filmen *Brokeback Mountain* (Ang Lee 2005), hvor det er den amerikanske nasjonale myte som utfordres, nettopp ved at den territoriale maskulinitet som er knytte til det

ville vesten, utfordres. I likhet med polarfareren er også cowboyen forstått som spesifikt maskulin. Men der *Brokeback Mountain* ble kritikerrost, også i Amerika, fikk Rifbjergs roman om de elskende Nansen og Johansen en heller kjølig mottakelse i Norge. Kan vi av dette slutte at forestillingen om maskulinitet i norsk polartradisjon er så konservativ at maskulinitet ikke bare handler om eksempelvis fryktløshet, fysisk og mental styrke, intelligens og utholdenhet, men også til legning – altså til det Connell kaller normativ maskulinitet; hva menn *bør* være? Og dersom den rådende norske oppfatning av polarhelten, myten om polarhelten, er så fasttømret i et tradisjonelt og konservativt bilde, er det kanskje ikke så rart av de spede forsøk på å utfordre denne diskursen ikke har nådd fram i Norge?

For å illustrere hvordan Nansen er et bilde på den norske nasjonale fortelling, viser Thisted til Bjørnsons dikt “Fridtjof Nansen” (1895), som også innleder min avhandling, og sammenligner dette med Danmarks polarhelt, Knud Rasmussen, og Tom Kristensens dikt “Det er Knud, som er død” (1933). Hun viser til at diktene presenterer to svært forskjellige myter, der Bjørnsons dikt fokuserer på mandsmot, styrke og stolthet på nasjonens vegne og i mindre grad er opptatt av Nansen som person. Kristensens dikt om Knud Rasmussen mener Thisted handler mer om Rasmussen som en forfører av alle han møtte, den glede han spredte og den tilsvarende sorg alle opplever ved hans død (10). Der Bjørnsons dikt framstiller Nansen som en som legger naturen under seg på sin ferd, eller som overviner det ukjente nord, og returnerer som en helt; ser man det milde, gjestfrie Arktis, både mennesker og natur, sørge over Rasmussens bortgang i Kristensens dikt. Dette handler ikke bare ifølge Thisted om at de to polarheltene blir framstilt som forskjellige; det innebærer også at Norge og Danmark som nasjoner framstår som forskjellige: Rasmussen representerer den nasjonale fortelling om Danmark som “en venlig og blid lille nation”(10), som ikke er noen egentlig kolonimakt. Dersom man følger Thistedes analyse og slutning, skulle man dermed kunne avlede at Nansen representerer den nasjonale fortelling om det stolte, seierrike, erobrende Norge som oppfostrer mennesker med Normanna-ånd. Og videre at det er dette bildet av både Nansen og nasjonen man har ønsket å beholde i Norge, derav den standhaftige motstanden mot alt som har kunnet utfordre eller forandre dette bildet. Noe som da bringer oss tilbake til begynnelsen på dette svaret til opponentenes innvendinger.

Litteratur

- Broderick, Damien. 1995. *Reading by Starlight: Postmodern Science Fiction*. London: Routledge
- Connell, R.W. 2005. *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Fulsås, Narve. 2004. "En æressag for vor nation". Red. Einar Arne Drivenes og Harald Dag Jølle. *Norsk polarhistorie I: Ekspedisjonene*. Oslo: Gyldendal.
- Hegge, Per Egil. 2002. *Fridtjof Nansen: Bare én vilje*. Oslo: J.M. Stenersens forlag AS.
- Jølle, Harald Dag, *Nansen. Oppdageren*. Oslo: Gyldedal 2011.
- Riffenburgh, Beau. 1994. *The Myth of the Explorer*. Oxford: Oxford University Press
- Sørensen, Øystein. 1993. *Fridtjof Nansen: Mannen og myten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sørensen, Øystein. 1996. "Å skape sitt eget bilde" i Christensen og Skoglund (red.) *Nansen ved to århundreskifter*. Norsk Folkemuseum: Aschehoug.
- Tallmadge, John. 1979. "Voyaging and the Literary Imagination". *Exploration VII*.